

Ходаківський В.М.

м. Житомир

ІНВЕСТИВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ЯК ФАКТОР СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ У ГАЛУЗІ

Постановка проблеми. Формування конкурентних переваг сільськогосподарської продукції та зайнятість в даній галузі в значній мірі залежать від обсягів інвестування аграрного сектору економіки України та ефективного їх використання. На тлі світової продовольчої кризи, подорожчання продуктів харчування, зростання попиту на біопаливо аграрний сектор економіки сьогодні є одним з найперспективніших напрямків для інвестицій з можливим залученням і використанням “вільних” трудових ресурсів. Інвестиції у сільське господарство завжди були

недостатніми порівняно із реальною їх потребою в силу дії значних ризиків в аграрній галузі виробництва. Без масштабного залучення капіталу в формі кредитів, прямих і портфельних інвестицій, неможливе не тільки економічне зростання, а й економічна стабілізація регіону.

В умовах глобалізації та інтернаціоналізації економічних процесів проблема інтенсифікації надходжень іноземних інвестицій на ринки держав з перехідною економікою суттєво ускладнилася. Вона вже не вирішується за класичними схемами минулого, коли лібералізація, відкритість та прозорість були достатніми для включення “нових” ринків в орбіту інтересів потужних індустріальних країн. Проблеми інвестування аграрної галузі регіону, як фактора впливу на збільшення кількості робочих місць, полягають в пошуку шляхів підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств з одночасним зниженням ймовірних їх ризиків. Одним із першочергових кроків на шляху до вирішення цієї проблеми має бути ретельне дослідження функціонування системи інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств регіону з врахуванням інтересів всіх зацікавлених сторін виробничого процесу, особливо працівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляду питань широкомасштабного впровадження інвестицій в сільськогосподарські підприємства, як фактора зайнятості в галузі аграрного виробництва, присвячені численні дослідження вчених: В.Г.Андрійчука, П.Т.Саблука, Г.В.Стадника, В.І.Торкатюка, Т.Н.Єфременка, Н.П.Пана, А.А.Пересади, Л.С.Рязанової, В.П. Попкова, Д.Г.Лукияненка, Б.В.Губського, О.М.Мозгового, Н.О.Татаренка, А.М.Поручника, Г.О.Швиданенка, О.В.Оголя, В.В.Заїкіна, Н.В.Краснокутської, С.В.Гарбуза, Т.В.Майорової, С.В.Онікієнко, Ю.Н.Коваленко, Н.С.Рязанової, В.П.Попкова, В.П.Семенової та інших. Вчені зосередили свою увагу на вивченні значної частини фактичного матеріалу, на основі чого зробили відповідні висновки та обґрунтували низку рекомендацій щодо розвитку системи інвестування аграрних підприємств.

В даних дослідженнях в основному висвітлюються проблеми, які перешкоджають масовому залученню інвестицій в розвиток трудових

відносин на національному рівні та пропонуються можливі шляхи їх подолання. Проте розгляд проблем вдосконалення самого процесу інвестування не знайшов достатнього теоретичного обґрунтування та практичного застосування як на рівні держави, так і на рівні окремого регіону.

Майже взагалі не досліджувались питання розробки механізмів залучення інвестицій для малопривабливих сільськогосподарських підприємств, з можливістю поступового розширення виробництва та масштабів зайнятості працездатного населення регіону, особливо після вступу України до СОТ, до яких належить і Житомирська область. Неабияке значення для галузі сільськогосподарського виробництва має сам механізм залучення та використання інвестиційних ресурсів аграрних підприємств.

Формування цілей статті. В залежності від сфери інвестування аграрного сектору економіки регіону, можна виділити ряд факторів котрі опосередковано можуть впливати на рівень зайнятості в виробництві. Саме тому дане дослідження спрямовується на встановлення взаємозв'язків з інвестиційними надходженнями та розширенням підготовки робітничих кадрів безпосередньо на виробництві під замовлення підприємств та індивідуальних форм навчання; розвитком професійного навчання, як інвестиційних проектів; підвищення ролі тендерів між навчальними закладами на право надання навчальних послуг – на основі проведеного анкетного опитування керівників та головних спеціалістів сільськогосподарських підприємств з використанням статистичної звітності.

Результати дослідження. Як зазначають дослідники, прямі інвестиції з області за видами економічної діяльності у сільське господарство Житомирщини у кризовий період 2008-2009 рр. були невисокими. Найбільший обсяг прямих інвестицій в Житомирській області за період 2008–2009 рр. здійснювали такі країни: Кіпр – 59691,2 тис. дол. у 2008р., 2009р.– 62313,3 тис. дол.; Італія – 12217,6 тис. дол. у 2008 р., і у 2009 р.– 11762,5 тис. дол.; Російська Федерація – 12765,3 тис. дол. у 2008 р., у 2009 р. 11462,4 тис. дол.; Великобританія у 2008 р. – 12784,7 тис. дол., у 2009 р. –

12716,4 тис. дол.. Тільки Чеська Республіка значно збільшила обсяги прямих інвестицій у 2009 р., а саме: 2008 р. – 4753,2 тис. дол., 2009 р. – 11316,8 тис. дол. Дані інвестиційні надходження створили умови для виникнення вакантних робочих місць у кількості 13,2 тис., в основному в підтримуючих галузях інфраструктурного забезпечення.

За підрахунками дослідників, загальний обсяг інвестування в галузі Житомирської області збільшився, крім інвестування в сільськогосподарське виробництво, де знизився та складає 67,8 % до попереднього року. Але, незважаючи на збільшення, обсяг інвестування є недостатнім для розвитку сільськогосподарських галузей Житомирської області. На даному етапі необхідно реанімувати пільгові критерії у залученні інвестиційних ресурсів у сільське господарство Житомирщини, що повинно бути закріплене нормативно, враховуючи вже існуючу практику та сучасні економічні, соціальні та екологічні реалії регіону.

На шляху виходу з кризового стану економіки України у 2010р. в економіку Житомирщини іноземними інвесторами вкладено 29,2 млн. дол. США прямих інвестицій, у т.ч. з країн СНД – 1,1 млн. дол. (3,7% вкладеного обсягу), з країн ЄС – 27,6 млн. дол. (94,7%) та з інших країн світу – 0,5 млн. дол. (1,6%). Основними формами залучення капіталу були грошові внески – 24,3 млн.дол. (83,4% вкладеного обсягу) та внески у вигляді рухомого і нерухомого майна – 4,5 млн.дол. США (15,5%). В той же час з початку року нерезидентами вилучено капіталу на 5,1 млн. дол., що практично не уможлиблює залучення трудових ресурсів регіону на відносно тривалий період виробництва [2].

Обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку Житомирщини за весь період інвестування, станом на 1 січня 2011 р. становив 246,8 млн.дол. У розрахунку на одного мешканця області припадало 192,3 дол. США іноземних інвестицій. Приріст сукупного обсягу іноземного капіталу на 1 січня 2011р. до початку року з урахуванням курсової різниці склав 8,7 млн.дол. (3,7%).

Для будь-якого об'єкта інвестування важливою умовою розвитку є ефективність вкладення капіталу в інвестиційні проекти. Оцінка ефективності інвестицій, це найважливіший етап у процесі прийняття інвестиційних рішень. З усієї сукупності можливих показників ефективності інвестицій були відібрані: фондівдача (y_1) та продуктивність праці працівників, тобто виробництво продукції на одного робітника в аграрному секторі (y_2). З метою вивчення сумісності факторів та результативних ознак у кореляційних моделях, нами була проведена попередня статистична обробка даних. Факторними показниками, які відображають інвестиційну діяльність аграрної сфери Житомирської області, є: інвестиції в аграрну сферу (X_0); інвестиції в обладнання (X_1); інвестиції в будівельно-монтажні роботи (X_2); інвестиції по введенню у дію основних засобів (X_3). Для вивчення взаємозв'язку результативних та факторних ознак використовується кореляційно-регресивний метод аналізу. Визначаючи залежність фондівдачі від розміру інвестицій, рівняння регресії має вигляд:

$$y_2 = 0,708 - 0,012 x_0$$

Для вивчення факторів (складових інвестицій), які здійснюють безпосередній вплив на продуктивність праці, була визначена криволінійна багатофакторна кореляція, де в якості узагальнюючого показника використовується показник продуктивності праці, а у якості факторів: інвестиції в обладнання (X_1); інвестиції в будівельно-монтажні роботи (X_2); інвестиції по введенню у дію основних засобів (X_3). Результати розрахунків засвідчили те, що такі показники як інвестиції в будівельно-монтажні роботи та інвестиції по введенню у дію основних засобів мають негативний вплив на продуктивність праці, а інвестиції в обладнання позитивний. Виходячи з цього, рівняння регресії має вигляд:

$$y_1 = 55,468 + 1,274x_1 - 0,353 x_2 - 1,627 x_3$$

Для визначення впливу на фондівдачу таких факторів як: інвестиції в обладнання (X_1), інвестиції в будівельно-монтажні роботи (X_2), інвестиції по введенню у дію основних засобів (X_3). У результаті розрахунків отримано наступне рівняння регресії:

$$y_2 = 0,755 + 0,072x_1 - 0,014x_2 - 0,024x_3$$

Дане рівняння показує, що із збільшенням вартості обладнання на 1 млн. грн. фондоддача збільшується на 0,072 грн. Всі інші фактори мають негативний вплив на фондоддачу. Тобто даний фактор впливу опосередковано може підвищувати прибутковість аграрного виробництва, яка в свою чергу впливає на розширення виробництва та створення нових робочих місць

Наявність рейтингів привабливості сільськогосподарських підприємств області дає можливість суб'єкту інвестиційного процесу отримати інформацію про будь-який об'єкт інвестування, а також напрями ефективного вкладення капіталу з позиції перспективних орієнтирів. Система рейтингів дозволяє інвестору прийняти правильне інвестиційне рішення з найменшим відносним ризиком і найбільшим економічним ефектом.

Економічна ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств і, як наслідок, їх інвестиційна привабливість визначається обраною стратегією розвитку, рівнем забезпеченості авансованим капіталом та розміром прогнозованого прибутку на одиницю головного засобу виробництва – землі, що характерно у першу чергу для Житомирщини. Останнє забезпечується системним підходом, до якого, насамперед, можна віднести наявність критерію оцінки управлінських рішень, виробничих ресурсів (в першу чергу трудових) та їх варіантне використання з поступовим виробленням механізму тендерної системи залучення інвестицій [3].

З урахуванням основних критеріїв і методів проведення тендерної системи, необхідно охарактеризувати механізм тендерної системи на право інвестиційного забезпечення сільськогосподарської галузі Житомирської області, який повинен реалізовуватись тендерним комітетом при обласній державній адміністрації та містити пріоритетні положення щодо використання інвестицій з точки зору розширення створення робочих місць в галузі (рис. 1). Слід зазначити, що потенційний інвестор повинен зазначити у оголошенні та тендерній документації вимоги щодо надання тендерного забезпечення, його розміру та суми, форми, а також визначити випадки, коли

тендерне забезпечення не повертається учаснику. Отже, учасник тендеру має можливість ще до отримання тендерної документації дізнатися про умови надання тендерного забезпечення в оголошенні про заплановане інвестування, яке друкується в спеціалізованих друкованих засобах масової інформації.

Рис. 1 Механізм тендерної системи на право інвестиційного забезпечення сільськогосподарської галузі Житомирської області в умовах підвищення фактора зайнятості населення регіону

На вимогу інвестора учасник під час подання тендерної пропозиції одночасно вносить тендерне забезпечення, розмір якого не повинен перевищувати 1% очікуваної вартості у разі проведення тендеру на інвестування сільськогосподарських підприємств Житомирщини та 5% у разі

проведення тендеру на інвестування сільськогосподарських підприємств Житомирщини у зоні, що постраждала від ЧАЕС на умовах, визначених тендерною документацією.

Таким чином, на нашу думку при забезпеченні рівних конкурентних умов реалізація даної тендерної системи дозволить ефективно вирішувати проблеми фінансування сільськогосподарських підприємств інвесторами, як іноземними, так і вітчизняними. У цьому процесі основне місце займає методологія визначення переможців тендеру, що базується на описаній вище комплексній системі показників.

За даними анкетування, участь в якому прийняли 378 респондентів, ризик в інвестуванні аграрного сектору регіону має стимулювати потенційних інвесторів вкладати свої інвестиції на відносно менші проміжки часу в порівнянні з іншими галузями економіки (рис. 2).

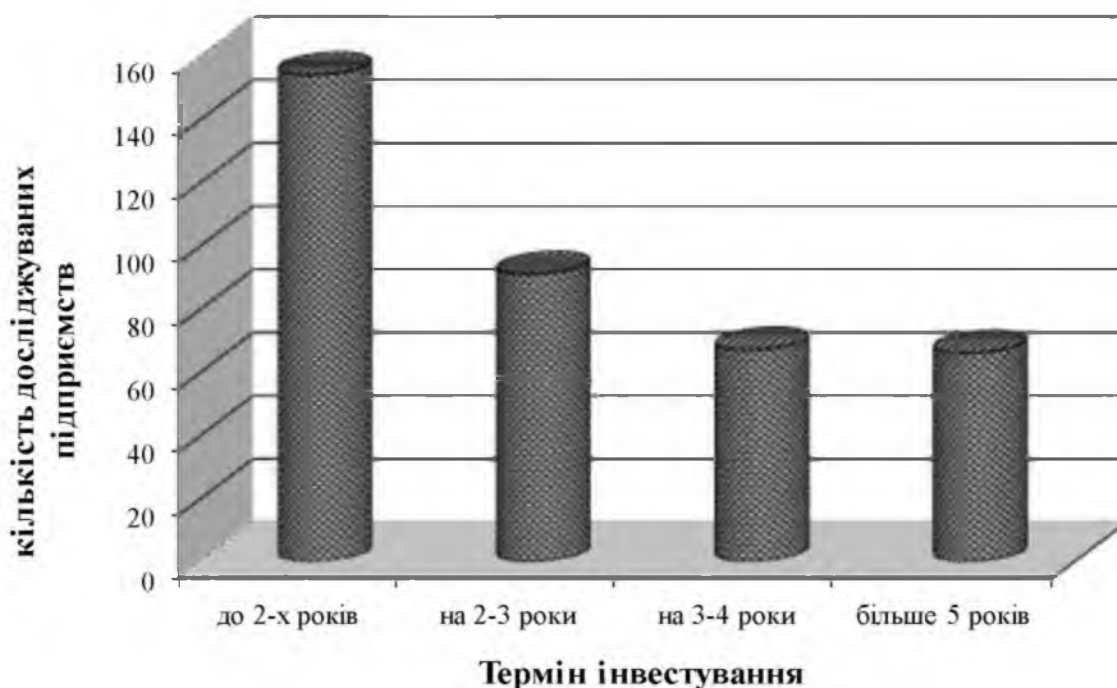

Рис. 2. Класифікація сільськогосподарських підприємств Житомирщини за терміном інвестування *

* Джерело: власні дослідження

Саме тому головними перешкодами для проведення ефективної реформи в сфері аграрної зайнятості регіону виступають наступні:

недостатня державна підтримка аграрного сектора економіки; надмірний податковий тиск, нестабільність економічної системи регіону, та ряд інших причин (рис. 3). Ефективне функціонування підприємства в майбутньому безпосередньо залежить не тільки від обсягу залучених інвестицій у його розвиток, а й від умов при яких буде здійснюватися сам процес інвестування та відносне бажання працівників брати участь в інвестиційному проекті.

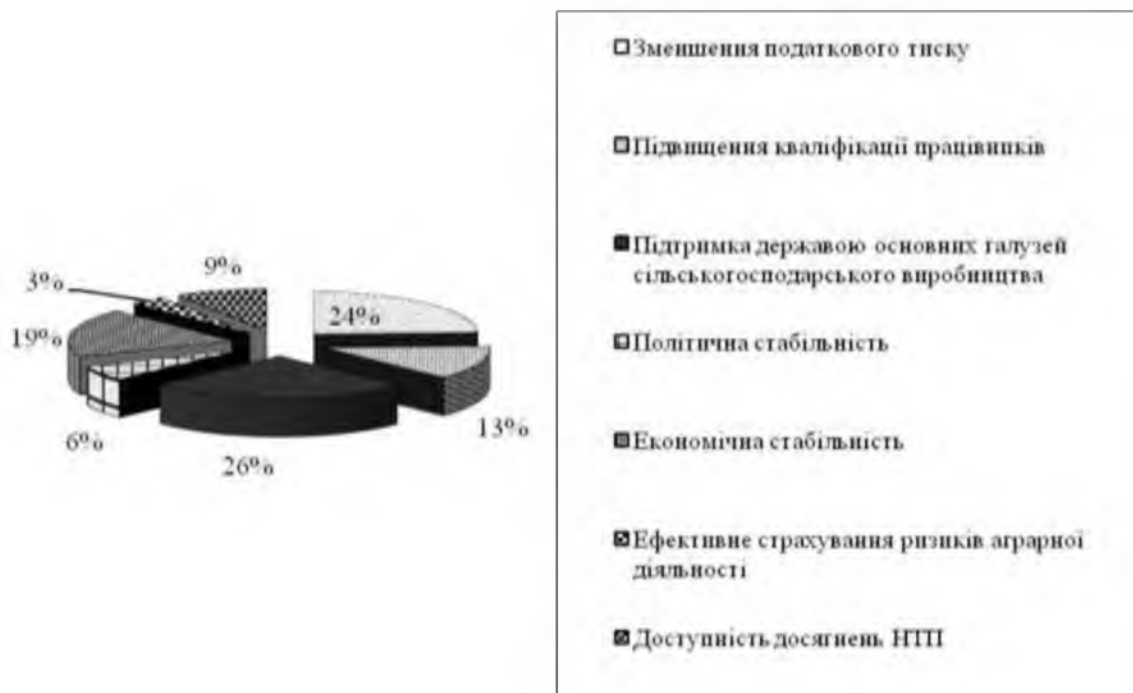

Рис. 3. Бажані пріоритети щодо зменшення ризику залучення інвестицій в сільськогосподарські підприємства Житомирської області *

* Джерело: власні дослідження

Інвестиційний клімат певною мірою формує й визначає той чи інший рівень інвестиційної привабливості країни, регіону, підприємства. Оцінка інвестиційної привабливості ґрунтується на аналізі чинників, що визначають інвестиційний клімат і сприяють економічному зростанню. Серед ряду чинників інвестиційної привабливості інвестор має передбачити перспективу інвестування з можливим її регулюванням та розширенням. Регулювання інвестиційної діяльності – це процес взаємодії об'єктів, управлінських рішень

та методів регулювання, спрямований на поліпшення результатів інвестиційної діяльності [1]. Іншими словами, це визначення пріоритетних сфер інвестування; податкове регулювання інвестиційної діяльності; регулювання інвестиційної діяльності через надання фінансової допомоги інвесторам; проведення відповідної кредитної та амортизаційної політики; регулювання участі інвесторів у процесі приватизації; регулювання форм і умов фінансового інвестування; експертиза інвестиційних проектів у процесі розроблення державних інвестиційних програм; забезпечення захисту інвестицій тощо. Головне місце в ряді чинників слід приділити людському фактору впливу, зокрема його зацікавленості в подальшій співпраці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На нашу думку, в сучасних умовах господарювання, ефективність інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств слід оцінювати не лише з критерію прибутковості а й з ряду другорядних чинників, котрі безпосередньо впливають на діяльність підприємства та на його перспективу. На нашу думку потрібно звернути увагу на наступні чинники: умови праці та заробітна плата працівників які працюють на підприємстві; перспективи та можливості в подальшій господарській діяльності підприємства; дорадча оцінка господарської діяльності підприємства кваліфікованими працівниками, які працюють на даному підприємстві; доступність шляхів здійснення можливих перетворень в господарствах для покращення ефективності господарської діяльності підприємства. В подальшій перспективі досліджень слід приділити увагу поєднанню “нетрадиційних” факторів виробництва: прибутковості та людського фактора впливу на нього.

Список використаних літературних джерел

1. Поліщук О.А. Теоретико-методологічні основи оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / А.О. Поліщук // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2009. – Вип. 225, Т.2. – С. 367-374.

2. Цебренко М. Структурно - інвестиційна специфіка трансформаційної моделі в міжнародному контексті/ Цебренко М.//Вісник Академії митної служби України. - 2010. - №1(21). - С.26 - 39.

3. Макаренко П. М. Соціальна політика як фактор підвищення дохідності аграрного виробництва в умовах Світової організації торгівлі/ П. М. Макаренко // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – с. 44-48.